

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Фінансовий менеджмент

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	«Фінанси і кредит», "IT-фінанси", "Банківська справа"

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Завідувачка кафедри фінансів

Ірина ЖУРАВЛЬОВА

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 3 від 09.09.2021 р.

Розробники:
Журавльова І.В., д.е.н., проф. кафедри фінансів
Берест М.М., к.е.н., доц. кафедри фінансів.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни:

Трансформація економіки України актуалізувала потребу у вивченні фінансового менеджменту, спрямовану на досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктів господарювання як первинної ланки економічної системи. Ця дисципліна вивчає форми прояву економічних законів у сфері фінансового менеджменту підприємств. Сучасний фінансовий менеджмент – це набір інструментів, методів та підходів до планування, організації розподілу фінансових ресурсів та контролю фінансових результатів діяльності підприємця для досягнення мети та підвищення економічної ефективності.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» є формування у студентів системи теоретичних знань, прикладних вмінь і навичок з фінансового менеджменту, засобів, механізмів та інструментарію системного фінансового управління організацією.

Завдання навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» полягають у оволодінні понятійним апаратом фінансового менеджменту та формуванні у студентів здатності до розробки, обґрунтування та реалізації рішень щодо діагностики та управління фінансовою діяльністю підприємств

Об'єктом навчальної дисципліни є процеси управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання.

Предметом даної навчальної дисципліни є фінансові відносини, що виникають у ході розробки та реалізації управлінських рішень в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1М
Семестр	1, 2
Кількість кредитів ECTS	4, 5
Форма підсумкового контролю	залік, іспит

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Фінанси підприємств	Фінансовий контролінг
Інвестування	Інтелектуальні системи обробки фінансової інформації
Фінансовий аналіз	
Фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Управління вартістю підприємства

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність обґрунтовувати механізм фінансового менеджменту	Вміти визначати функції та місце менеджера в системі фінансового менеджменту. Вміти розподіляти та визначати сфери фінансового менеджменту Вміти обирати фінансові важелі, застосовувати фінансові методи Здатність визначати інформацію, необхідну для функціонування системи фінансового менеджменту
Здатність визначати вартість грошей у часі та з урахуванням рівня інфляції	Здатність визначати майбутню, теперішню вартість грошей за простими та складними відсотками. Здатність застосовувати методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції, оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції.
Здатність управляти об'єктами	Здатність планувати та прогнозувати притоки та відтоки

фінансового менеджменту	грошових потоків. Здатність розробляти і застосовувати платіжний календар Здатність управляти формуванням та розподілом прибутку суб'єкта підприємництва Здатність здійснювати операційний аналіз Здатність формувати асортименту та цінову політику підприємства Здатність формувати політику управління оборотними активами підприємства: запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими активами Здатність формувати політику управління необоротними активами підприємства Здатність формувати політику управління фінансовою структурою капіталу Здатність здійснювати оцінку вартості капіталу підприємства Здатність оптимізувати структуру капіталу підприємства
Здатність управляти фінансовими ризиками на підприємстві	Здатність приймати рішення щодо доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень Здатність аналізувати фінансову звітність підприємства для обґрунтування та прийняття управлінських рішень Володіння методами та навичками планування та прогнозування фінансових показників Здатність до розробки та реалізації антикризових фінансових заходів

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

1.1. Система фінансових відносин господарюючого суб'єкта

Фінанси як система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових фондів в процесі їх кругообігу. Два рівні сфери фінансів. Загальнодержавні фінанси. Фінанси окремих господарюючих суб'єктів. Грошові відносини господарюючого суб'єкта зовнішнього і внутрішнього характеру.

1.2. Сутність, ціль, завдання та функції фінансового менеджменту

Спеціальну область знань фінансового менеджменту. Сутність фінансового менеджменту. Мета фінансового менеджменту. Завдання фінансового менеджменту. Необхідність і умови ефективності фінансового менеджменту та умови її досягнення. Об'єкти фінансового менеджменту. Основні напрями фінансового менеджменту.

1.3. Організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

Місце фінансового менеджменту в організаційній структурі підприємства. Структура механізму фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту. Економічна основа фінансового менеджменту.

1.4. Формування української моделі фінансового менеджменту

Етапи розвитку західного та українського фінансового менеджменту. Особливості моделі сучасного фінансового менеджменту в Україні.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

1.1. Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.

Роль інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Вимоги до

інформаційного забезпечення фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта. Формування інформаційної бази фінансового менеджменту

Інформаційна база, що формується на підґрунті зовнішніх джерел фінансового менеджменту. Показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни: показники макроекономічного розвитку; показники галузевого розвитку. Показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку: показники, що характеризують кон'юнктуру фондового ринку; показники, що характеризують кон'юнктуру грошового ринку. Показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів.

Інформаційна база, що формується на підґрунті обробки внутрішніх джерел фінансового менеджменту. Показники фінансового обліку підприємства. Показники управлінського обліку підприємства

1.2. Інші види забезпечення фінансового менеджменту.

Правове забезпечення фінансового менеджменту. Методичне забезпечення фінансового менеджменту. Аналітичне забезпечення фінансового менеджменту. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту. Кадрове забезпечення фінансового менеджменту. Програмне забезпечення фінансового менеджменту.

Тема 3. Управління грошовими потоками

3.1. Грошові потоки як об'єкт управління в системі фінансового менеджменту

Сутність грошових коштів, еквівалентів грошових коштів, потоків грошових коштів. Значення грошових потоків у діяльності підприємства. Економічна сутність грошового потоку.

Зміст звіту про рух грошових коштів.

3.2. Види грошових потоків та їх характеристика

Класифікація грошових потоків. Характеристика видів грошових потоків. Класифікація грошових потоків за видами діяльності. Притоки та відтоки грошових коштів за операційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за інвестиційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за фінансовою діяльністю.

Зміст і завдання управління вхідними грошовими потоками. Принципи управління грошовими потоками. Методи оптимізації грошових потоків.

3.3. Методичні підходи до прогнозування грошових потоків

Планування та прогнозування грошових потоків. Поняття чистого грошового потоку. Розробка планів руху грошових коштів. Розробка і застосування платіжного календаря. Оперативне планування надходжень і використання грошових коштів підприємства. Управління вхідними грошовими потоками. Управління вихідними грошовими потоками. Оперативне регулювання поточних надходжень і витрат грошових коштів.

Методичний підхід до складання прогнозного документу “Звіт про рух грошових коштів”, «Балансу», «Звіту про фінансові результати» прямим методом прогнозування грошових потоків. Формування документу “Звіт про рух грошових коштів” непрямим методом. Прогнозна оцінка фінансового стану суб'єкта підприємництва та моделювання прийняття фінансових рішень в галузі фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

4.1. Концепція та інструментарій оцінки вартості грошей у часі.

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі. Зміст концепції оцінки вартості грошей у часі. Майбутня вартість грошей та її сутність. Теперішня вартість грошей та її сутність. Простий відсоток. Складний відсоток.

Попередній метод нарахування відсотка (метод пренумерандо або антисипативний метод). Подальший метод нарахування відсотка (метод постнумерандо або рекурсивний метод). Дискретний грошовий потік. Безперервний грошовий потік. Ануїтет.

Відсоткова ставка. Класифікація відсоткових ставок.

Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за

простими відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за складними відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів при анuitеті.

Ризик і його вплив на зміну вартості грошей.

4.2. Концепція і методичний інструментарій оцінки фактора інфляції.

Фактор інфляції. Вплив інфляції на зміну вартості грошей. Сутність концепції впливу фактора інфляції в управлінні аспектами фінансової діяльності підприємства. Оцінка інфляційних процесів. Номінальна та реальна сума грошових коштів. Номінальна та реальна відсоткова ставка.

Методичний інструментарій прогнозування річного темпу та індексу інфляції. Методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій формування необхідного рівня доходності фінансових операцій з урахуванням фактора інфляції.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 5. Управління прибутком

5.1. Управління прибутковістю як складова системи управління власними фінансовими ресурсами

Політика формування власних фінансових ресурсів, її зміст та принципи розроблення. Максимізація обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел. Роль прибутку в формуванні власних фінансових ресурсів. Зміст і завдання управління прибутком.

5.2. Управління формуванням прибутку суб'єкта підприємництва

Системний підхід до управління формуванням прибутку. Інформаційна база управління прибутком. Управління прибутком від різних видів діяльності. Операційний аналіз. Поняття та основні показники операційного аналізу. Механізм управління прибутком підприємства "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" ("Cost-Volume-Profit Relationships" або CVР).

Фактори, що впливають на формування прибутку. Управління формуванням собівартості. Класифікація витрат підприємства. Оптимізація витрат різноманітними методами. Резерви зростання прибутку. Ризик отримання прибутку.

Гранична виручка і граничні витрати. Аналіз беззбитковості. Поріг рентабельності. Запас фінансової міцності.

Політика максимізації прибутку підприємств. Операційний леверидж.

Операційний важіль і ілюстрація механізму його впливу на прибуток до виплати відсотків і податків. Показники, що використовуються для визначення кількісних значень заходи операційної залежності. Взаємозв'язок між запасом фінансової міцності і мірою операційної залежності. Фінансовий важіль. Ефект фінансового важеля. Ілюстрація механізму впливу фінансового важеля на основні показники власників фірми. Сумарний важіль і ілюстрація механізму його впливу на основні показники фірми. Показники, що використовуються для визначення кількісних значень сумарної залежності.

5.3. Асортиментна та цінова політика підприємства.

Розробка асортиментної політики. Розробка цінової політики та її оптимізація на підприємстві. Вплив інфляції на прибуток. Використання форвардних, ф'ючерсних контрактів, опціонів і їх вплив на формування прибутку.

5.4. Управління розподілом прибутку.

Сутність і завдання управління розподілом прибутку. Фактори, що впливають на розподіл валового прибутку. Вплив на розподіл прибутку системи оподаткування підприємств. Податковий менеджмент суб'єктів господарювання.

Управління розподілом і використанням чистого прибутку. Аналіз розподілу і

використання прибутку. Політика розвитку підприємства при використанні прибутку. Дивідендна політика. Капіталізація доходів працівників підприємств як засіб підвищення ефективності управління прибутком.

Тема 6. Управління активами

6.1. Сутність і класифікація активів

Економічна сутність та класифікація активів. Активи як економічні ресурси підприємства. Форми функціонування активів. Характер участі активів в господарському обороті і швидкість їх обороту: оборотні та необоротні активи. Активи, що обслуговують окремі види діяльності: операційні, інвестиційні. Характер фінансових джерел формування активів: валові і чисті активи. Активи по відношенню до власника: власні і орендовані. Ступінь ліквідності активів підприємства.

6.2. Управління оборотними активами

Поняття та сутність оборотних активів. Його роль у забезпеченні підприємницької діяльності. Структура оборотних активів.

Поняття виробничого, фінансового і операційного циклів. Рух оборотних активів підприємства. Основні моделі зіставлення циклів на підприємстві. Класична схема роботи підприємства. Модель, коли підприємство надає продукцію в кредит. Модель, коли підприємство авансово сплачує за придбання сировини та реалізує готову продукцію в аванс. Модель, за якою підприємство вимагає передоплату за продукцію, а само купує запаси в аванс.

Зміст і завдання управління оборотним капіталом.

Політика управління оборотними активами. Принцип визначення потреби в оборотному капіталі господарюючого суб'єкта. Оцінка оборотного капіталу. Управління розміщенням оборотного капіталу. Ліквідність поточних активів.

Управління фінансуванням оборотних активів. Моделі управління оборотними активами підприємства. Консервативна стратегія. Ідеальна стратегія. Агресивна стратегія. Компромісна стратегія. Вибір стратегії управління оборотними активами на різних стадіях життєвого циклу підприємства.

Управління запасами. Принципи і послідовність розроблення політики управління запасами. Методи визначення потреби в запасах сировини, матеріалів, готової продукції. Шляхи нормалізації запасів. Оцінка запасів за методом LIFO і FIFO.

Управління дебіторською заборгованістю. Сутність, принципи і послідовність розроблення політики управління дебіторською заборгованістю. Особливості управління дебіторською заборгованістю за товарними операціями. Форми рефінансування дебіторської заборгованості – факторинг, облік векселів, форфейтинг. Система контролю за рухом та інкасацією дебіторської заборгованості.

Управління грошовими активами. Сутність, принципи і послідовність розроблення політики управління грошовими активами. Методи визначення мінімальних, середніх і максимальних залишків грошових активів. Регулювання потоку платежів на підприємстві.

6.3. Управління необоротними активами

Кругообіг необоротних активів., її зміст і принципи розроблення. Управління оновленням необоротних активів. Визначення швидкості оновлення необоротних активів. Ефективність використання необоротних активів і методи її оцінки. Формування оптимальної структури джерел фінансування необоротних активів. Форми оренди необоротних активів. Критерії і оцінка ефективності прийняття управлінських рішень щодо придбання або оренди необоротних активів.

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

7.1. Сутність та завдання управління формуванням фінансової структури капіталу.

Основні складові капіталу. Поняття інвестованого, власного і залученого капіталу. Склад власного і залученого капіталу. Поняття фінансової структури капіталу. Політика формування фінансової структури капіталу, принципи, послідовність її розробки. Основні фактори, що впливають на формування фінансової структури капіталу.

7.2. Оцінка вартості капіталу.

Визначення загальної потреби в капіталі. Вартість основних джерел капіталу. Сутність вартості капіталу. Методи оцінки вартості капіталу. Середньозважена вартість капіталу. Гранична вартість капіталу.

7.3. Оптимізація фінансової структури капіталу.

Сутність оптимальної структури капіталу. Особливості складових капіталу, що враховуються в процесі його оптимізації. Моделі Міллера і Модельяні і компромісні моделі. Модель Модельяні-Міллера без урахування податків (перша теорема Модельяні-Міллера, друга теорема Модельяні-Міллера). Модель Модельяні-Міллера з урахуванням корпоративних податків (перша теорема Модельяні-Міллера, друга теорема Модельяні-Міллера). Коротка характеристика компромісних моделей. Максимізація рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансового ризику. Поняття фінансового левериджу. Оцінка фінансового левериджу. Механізм дії фінансового важеля. Цільова фінансова структура капіталу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Тема 8. Управління інвестиціями

8.1. Сутність та завдання управління інвестиціями.

Зміст та основні завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства. Забезпечення інвестиційної підтримки високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства. Забезпечення максимальної дохідності окремих інвестиційних проектів та інвестиційної діяльності підприємства в цілому при заданому рівні ризику. Забезпечення мінімізації рівня інвестиційного ризику при заданому рівні дохідності. Забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу. Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Принципи та етапи формування інвестиційної політики підприємства.

8.2. Основні параметри та показники інвестиційних проектів. Методи оцінки інвестиційних проектів.

Основні завдання розробки інвестиційного проекту. Класифікація проектів. Строк реалізації проекту. Осяг інвестиційних витрат. Грошові потоки за інвестиційним проектом. Ставка дисконтування. Методи оцінки інвестиційних проектів. Період окупності інвестицій. Чиста приведена вартість проекту. Внутрішня ставка прибутку. Дисконтований період окупності. Порівняльний аналіз проектів та критерії вибору інвестиційного проекту.

8.3. Форми та особливості управління фінансовими інвестиціями.

Форми фінансового інвестування: вкладення капіталу в статутні фонди, вкладення капіталу в доходні види фондових інструментів та грошових інструментів. Етапи процесу управління фінансовими інвестиціями. Оцінка вартості окремих фінансових інструментів інвестування. Моделі оцінки вартості боргових та дольових цінних паперів. Основні підходи до формування портфеля фінансових інвестицій.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками.

9.1. Сутність та класифікаційні аспекти фінансових ризиків.

Зміст поняття «фінансовий ризик». Його місце у структурі видів підприємницького ризику. Основні характеристики фінансового ризику. Види фінансових ризиків. Класифікаційні аспекти фінансових ризиків підприємства, їх зміст. Фактори виникнення фінансових ризиків.

9.2. Політика управління фінансовими ризиками.

Зміст та етапи політики управління фінансовими ризиками. Ідентифікація окремих видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства. Визначення розміру можливих фінансових втрат при настанні ризикової події по окремим видам фінансових ризиків. Дослідження факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства. Встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків по окремим фінансовим

операціям та видам фінансової діяльності підприємства. Визначення напрямків нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.

9.3. Механізми нейтралізації фінансових ризиків.

Система внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків. Основні методи нейтралізації фінансових ризиків. Уникання ризику та заходи його реалізації. Основні умови використання заходів уникання ризику у системі внутрішніх механізмів нейтралізації ризиків. Лімітування концентрації ризику. Система фінансових нормативів, що забезпечують лімітування ризику. Диверсифікація фінансових ризиків та її основні напрямки. Механізм трансферта фінансових ризиків. Механізм самострахування фінансових ризиків, його основні форми. Інші методи внутрішньої нейтралізації фінансових ризиків.

Тема 10. Аналіз фінансових звітів.

10.1. Інформаційна база аналізу фінансових звітів підприємства.

Склад фінансової звітності підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела фінансової звітності. Інтернет-ресурси, на яких розміщено фінансову звітність суб'єктів господарювання. Методики аналізу фінансових звітів господарюючих суб'єктів: методика Міністерства фінансів, методика Фонду Державного майна України, методика Міністерства економіки, інші методичні підходи.

10.2. Напрямки аналізу фінансових звітів підприємства.

Основні напрямки аналізу фінансових звітів: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, грошові потоки, прибутковість, власний капітал. Абсолютні та відносні показники аналізу фінансових звітів за вказаними напрямками. Методи фінансового аналізу та їх використання для оцінки фінансового стану підприємства. Викривлення у фінансовій звітності та методи їх виявлення.

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування.

11.1. Системи та методи фінансового планування на підприємстві.

Економічний зміст поняття «фінансове планування». Системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві. Система прогнозування фінансової діяльності. Фінансова ідеологія та фінансова стратегія підприємства. Основні етапи процесу розробки фінансової стратегії підприємства. Розробка фінансової політики підприємства за окремими аспектами його фінансової діяльності. Зв'язок між фінансовою стратегією та фінансовою політикою підприємства.

11.2. Система поточного планування фінансової діяльності.

Зміст та часовий горизонт поточного фінансового планування. Види поточних фінансових планів. Передумови розробки поточних фінансових планів підприємства. План доходів та витрат по операційній діяльності. План доходів та витрат по інвестиційній діяльності підприємства. План надходження та використання грошових коштів. Балансовий план.

11.3. Система оперативного планування фінансової діяльності.

Зміст та часові горизонти оперативного фінансового планування. Бюджет як головна форма оперативного фінансового плану. Класифікація бюджетів підприємства за основними ознаками: за сферами діяльності підприємства, за видами витрат, за широтою номенклатури витрат, за методами розробки. Оцінка прийнятності темпу зростання підприємства.

Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві.

12.1. Сутність та класифікація фінансових криз підприємства.

Сутність та зміст поняття «криза». Фактори, що спричиняють розвиток фінансових криз на підприємстві: зовнішні та внутрішні. Симптоми прояву фінансової кризи. Стадії розвитку фінансової кризи на підприємстві. Класифікаційні аспекти фінансових криз підприємства.

12.2. Зміст та завдання антикризового фінансового управління.

Зміст поняття «антикризове фінансове управління». Головна мета антикризового фінансового управління. Система завдань, спрямованих на досягнення головної мети антикризового фінансового управління підприємством. Основні принципи антикризового

фінансового управління. Діагностика як елемент антикризового фінансового управління підприємством.

12.3. Основні етапи процесу антикризового фінансового управління підприємством.

Зміст етапів процесу антикризового фінансового управління підприємством. Моніторинг фінансового стану підприємства з метою виявлення ранніх ознак кризи. Розробка системи профілактичних заходів по запобіганню фінансової кризи при діагностуванні передкризового фінансового стану підприємства. Ідентифікація параметрів фінансової кризи. Дослідження факторів, що вплинули на розвиток фінансової кризи та генерують загрозу його подальшого розвитку. Оцінка потенційних фінансових можливостей підприємства з подолання фінансової кризи. Вибір напрямків механізмів фінансової стабілізації підприємства, адекватних масштабам його кризового стану. Розробка та реалізація програми виходу підприємства зі стану кризи, контроль її реалізації.

Методи навчання та викладання

Одна з вимог до сучасної вищої школи – студенти повинні опанувати не тільки програму комплексу навчальних дисциплін, але і модель дії спеціаліста в тій чи іншій сфері професійної діяльності (ситуації). У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, банки візуального супроводу.

Розподіл методів навчання та викладання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	Лекція проблемного характеру з питання "Роль фінансових рішень в ефективному функціонуванні підприємства", робота в малих групах, презентація результатів, банки візуального супроводу
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Міні-лекція "Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту"
Тема 3. Управління грошовими потоками	Проблемна лекція «Ефективні методи розробки фінансового календаря»
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Міні-лекція «Оцінка вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції, ліквідності, ризику»
Тема 5. Управління прибутком	Проблемна лекція з питання вибору політики управління власними фінансовими ресурсами
Тема 6. Управління активами	Проблемна лекція «Особливості управління нематеріальними активами»
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	Міні-лекція "Вибір детермінант структури капіталу українських підприємств"
Тема 8. Управління інвестиціями	Міні-лекція «Обґрунтування вартості капіталу інвестиційного проекту»
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	Проблемна лекція «Ризик та дохідність: теорія портфеля та оцінка цінних паперів»
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	Проблемна лекція «Викривлення у фінансовій звітності: підходи до виявлення»
Тема 11. Внутрішньфірмове фінансове прогнозування та планування	Міні-лекція «Фінансовий план в структурі бізнес-плану підприємства»
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві	Проблемна лекція «Антикризове та санаційне управління: особливості та відмінності»

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні (семінарські), лабораторні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту складати іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі модульного контролю (1 семестр) та семестрового екзамену (2 семестр), відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

- активна робота на лекційних заняттях;
- активна участь у виконанні практичних завдань;
- активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;
- захист індивідуального та комплексного розрахункового завдання;
- перевірка есе за заданою тематикою;
- проведення поточного тестування;
- проведення письмової контрольної роботи;
- експрес-опитування;
- проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінки підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;
- арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям.

Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться декілька разів за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться декілька разів за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля. Контрольне завдання містить завдання різного рівня складності: стереотипні, діагностичні, евристичні.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену (2 семестр). Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає стереотипне, двоє діагностичних та двоє евристичних завдань, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі *екзаменаційної "Відомості обліку успішності"*. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці "Шкала оцінювання: національна та ЄКТС".

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1, тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Робота на лекції	1
			Контрольна робота	1
	Семінарське заняття	Семінарське заняття: " Цілі та завдання фінансового менеджменту" Кейс „Аналіз фінансової звітності для прийняття рішень у системі управління фінансами".	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
			Творче завдання за темою	1
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, завдання "Прийняття рішень за аналітичною довідкою про фінансові показники "	Перевірка домашнього завдання	1	
	Підготовка до семінарського заняття: „Формування фінансової звітності для прийняття рішень у системі управління фінансами".			
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 3. Управління грошовими потоками	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Вирішення ситуаційних завдань щодо визначення грошових потоків ретроспективним методом	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
			Контрольна робота	1
		Вирішення ситуаційних завдань щодо прогнозування показників фінансової звітності: потоків грошових коштів, фінансового балансу.	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
Контрольна робота	4			

	Лабораторне заняття	Прогнозування потоків грошових коштів, фінансового балансу прямим методом у середовищі Excel	Захист звіту з лабораторної роботи	3
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою	Перевірка домашнього завдання, СРС	2
		Виконання завдання щодо визначення грошових потоків ретроспективним методом та методом прямих та непрямих розрахунків	Перевірка завдання	4
	Аудиторна робота			
Тема 4	Лекція	Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Вирішення ситуаційних завдань з визначення вартості грошей у часі	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
			Контрольна робота	1
	Лабораторне заняття	Лабораторна робота щодо визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках у середовищі Excel	Захист звіту з лабораторної роботи	3
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою	Перевірка домашнього завдання	1
	Аудиторна робота			
Тема 5	Лекція	Тема 5. Управління прибутком	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Вирішення ситуаційних завдань щодо визначення межі беззбитковості за окремими товарами та по підприємству в цілому	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
			Контрольна робота	4
		Вирішення практичних завдань щодо формування асортиментної та цінової політики підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань.	1
			Колоквіум	7
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення основної та додаткової літератури	Перевірка готовності до аудиторних занять	2
		Підготовка до практичних занять щодо визначення межі беззбитковості за окремими товарами та по підприємству в цілому, контр. роботи		
		Виконання завдання з СРС на обґрунтування виробничої програми за стартапом	Перевірка завдання	4
	Аудиторна робота			
Тема	Лекція	Тема 6. Управління активами	Робота на лекції	1

	Практичне заняття	Вирішення ситуаційних завдань щодо визначення та аналізу моделей управління оборотним капіталом підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	1	
		Контрольна робота	1		
		Вирішення ситуаційних завдань щодо методичних підходів до управління дебіторською заборгованістю	Активна участь у виконанні практичних завдань	1	
		Контрольна робота	4		
		Вирішення ситуаційних завдань щодо методичних підходів до управління запасами	Активна участь у виконанні практичних завдань	1	
		Контрольна робота	4		
	Лабораторне заняття	Лабораторна робота щодо визначення та аналізу моделей управління оборотним капіталом підприємства в MS Excel	Захист звіту з лабораторної роботи	3	
	Самостійна робота				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашнього завдання	3	
		Виконання завдання щодо визначення та аналізу моделей управління оборотним капіталом підприємства	Перевірка професійно-орієнтованого завдання	4	
Тема 7	Аудиторна робота				
	Лекція	Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	Робота на лекції	1	
	Практичне заняття	Вирішення ситуаційних завдань щодо визначення вартості капіталу	Активна участь у виконанні практичних завдань	1	
			Колоквіум	12	
	Лабораторне заняття	Лабораторна робота щодо вибору варіанту залучення капіталу у середовищі Excel	Захист звіту з лабораторної роботи	3	
	Самостійна робота				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.	Перевірка домашнього завдання	1	
Написання статті		Стаття	10		
Тема 8	Аудиторна робота				
	Лекція	Управління інвестиціями.	Робота на лекції	2	
	Практичне заняття	Оцінка ефективності інвестиційних проектів. Аналіз ефективності прийняття рішень за фінансовими інвестиціями	Активна участь у виконанні практичних завдань	4	
			Вирішення та захист практичних завдань	2	
	Лабораторне заняття	Аналіз інвестиційної активності в економіці України . Аналіз чутливості інвестиційного проекту.	Активна участь у виконанні лабораторних робіт	2	
Складання та захист звіту з			2		

			лабораторної роботи	
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук та опрацювання законодавчих та нормативних актів щодо інвестиційної діяльності в Україні Підготовка до аудиторних занять	Презентація результатів	2
Тема 9		Аудиторна робота		
	Лекція	Управління фінансовими ризиками	Робота на лекції	2
	Практичне заняття	Оцінка фінансових ризиків на базі бухгалтерської звітності	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
			Вирішення та захист практичних завдань	1
	Практичне заняття	Поточна контрольна робота	Поточна КР	5
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Написання есе. Підготовка до аудиторних занять.	Перевірка есе	8
Тема 10		Аудиторна робота		
	Практичне заняття	Аналіз фінансових звітів на підприємстві Виявлення викривлень у фінансовій звітності	Активна участь у виконанні практичних завдань	4
			Вирішення та захист практичних завдань	2
			Самостійна робота	
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення основної та додаткової літератури Підготовка до аудиторних занять.	Перевірка готовності до аудиторних занять		
Тема 11		Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	Робота на лекції	2
	Практичне заняття	Побудова прогнозної фінансової звітності підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	2
			Вирішення та захист практичних завдань	1
	Лабораторне заняття	Побудова прогнозної фінансової звітності підприємства	Активна участь у виконанні лабораторних робіт	2
Складання та захист звіту з лабораторної			2	

			роботи	
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою: «Відмінності між вітчизняними та міжнародними стандартами фінансової звітності» Підготовка до аудиторних занять.	Презентація результатів	2
Тема 12	Аудиторна робота			
	Лекція	Антикризове фінансове управління на підприємстві	Робота на лекції	1
	Семінарське заняття	"Механізми та інструменти виведення підприємства зі стану фінансової кризи"	Активна участь у дискусії	4
	Практичне заняття	Поточна контрольна робота	Поточна КР	5
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного та лабораторного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел та нормативних актів за заданою тематикою. Підготовка до аудиторних занять.	Презентація результатів	1
	Підсумковий контроль		Екзамен	40

Рекомендована література

Основна

1. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. В. Журавльова ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (2,55 МБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. - 207 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 194-196.

2. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент і контролінг у сфері бізнесу [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. В. Журавльова, Н. В. Сабліна ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (1,00 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 173 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 165-173.

3. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : підручник / [А. М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк М. Д. Білик та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 2-ге вид., перероб. — Київ : ХНЕУ, 2017. — 534, [2] с.

Додаткова

4. Берест М. М. Фінансовий аналіз [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. М. Берест ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (2,33 МБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. - 163 с. : іл. - Дод.: с. 157-160; Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 154-156. Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/18549>

5. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів : магістерський курс [навч. посіб. в 2-х т.]. Т. 1. Фінансовий менеджмент бізнес процесів / І. М. Вахович. – Луцьк : СПД Ж. В. Га-дяк, друкарня "Волиньполіграф"™, 2013. – 604 с.

6. Непочатенко О. О. Фінансовий менеджмент. / О. О. Непочатенко. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 496 с.

7. Пазинич В. І. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / В. І. Пазинич, А. В. Шулешко–К.: Центр учбової літератури, 2019. – 408 с.

8. Партин Г. О. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / Г. О.Партин, Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 388 с.

9. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А. В.,

Гукалюк А. Ф., Західна О. Р., Сич О. А., Шушкова Ю. В.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 845 с.

10. Цибульська Е. І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Е. І. Цибульська. – Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. – 348 с.

11. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / І. О. Школьник – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 488 с

Інформаційні ресурси

12. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки / Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки", зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 березня 2006 року за № 332/12206 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

13. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства" (зі змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства економіки України від 06.03.2006 р. № 81) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

14. Методичні рекомендації щодо застосування критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки / Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Фонду державного майна від 18 грудня 2003 року № 375/2298 "Про затвердження критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки", зареєстрований в Міністерстві юстиції 30 грудня 2003 року за № 1268/8589 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

15. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

16. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий: практические вопросы с анализом деловых ситуаций [Электронный ресурс] / В. П. Савчук. – Режим доступа : www.financepro.ru.

17. Сайт Міністерства фінансів України – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

18. Сайт Міністерства економіки України – Режим доступу : www.me.gov.ua.

19. Сайт Національного банку України – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

20. Сайт Державної служби статистики України – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

Методичне забезпечення

23. Журавльова І.В. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів спеціальності 8.03050801 «Фінанси і кредит» усіх форм навчання / уклад. І. В. Журавльова, М. М. Берест, О.П. Полтніна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 76 с.

24. Журавльова І.В. Фінансовий менеджмент. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності [Електронний ресурс] / укл. І. В. Журавльова, М. М. Берест, О. П. Полтніна; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (524 КБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 48 с. - Загол. з титул. екрану.

25. Берест М. М. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт з навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання / укл. М. М. Берест, М. О. Кіпа. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 44 с.